

ULUSLARIN GÜCÜ VE YURDUMUZUN TÜKENİŞİ YADA TÜKETİLİŞİ

M. Mustafa ÇINKI

DEMİR VE ÇELİĞİN VERDİĞİ GÜÇ

1930'lu yılların ikinci yarısında, Türkiye Cumhuriyetinin kurucu kadroları sanayileşme hedefine ulaşılabilmesi için demir ve çelik üretimini sağlayacak bir demir çelik fabrikasının hayaliyle yanıp kavrulmaktaydı. Nihayet 1937 yılında ülkemizin ilk demir çelik fabrikasının temeli Karabük'te atılır. Fabrika 1939 yılında üretime geçer. Bir taraftan Karabük Demir Çelik Fabrikasının hammadde ihtiyacının karşılanması amacıyla demir aramalarına başlanmış,diğer taraftan aynı dönem içerisinde, ülkenin petrol rezervlerinin saptanması ve işletilmesi, krom, bakır, manyezit, çinko ve kurşun başta olmak üzere birçok madenin aranması ve üretimi ve sanayide kullanımı ile ilgili projelendirme çalışmaları yürütülmeye çalışılmıştır.

1930'lu yılların sonunda, Dünya yeni bir paylaşım savaşının ortasında kalır. Savaşın saldırgan ve yayılcı gücü Almanya, Avrupa'da ülkeleri birer birer işgal ederek Sovyetler birliğine doğru ilerlemektedir.

Ancak, Aachen Teknik Üniversitesinde görevli Alman fizik Profesörü **Wilhem Fucks** ve arkadaşları daha henüz savaşın başında Almanya'nın yenileceğini söylemekte ve savaşın zamanı ile Almanya'nın kaç yıl dayanabileceği konusunda aralarında bahse girmektedirler. Almanya'nın savaştan yenik çıkacağı kehanetinde bulunan **Wilhem Fucks** bu kehanetinin yalın bilimsel tabanını; savaş sırasında batan gemilerin ve parçalanan tankların yerine yenilerinin yapılması için gereksinim duyduğu çelik ve çelik üretimi karşısında; ABD ile İngiltere'nin toplam çelik üretiminin, (o tarihlerde) Almanya ile Japonya'nın toplam çelik üretiminin yaklaşık iki katı olması gerçeğine dayandırılıyordu.

Ayrıca; Alman demir çelik sanayi demir çelik üretimi için ihtiyaç duyduğu **manganez** ve **kromit** kaynakları açısından dışa bağımlı bir ülke konumundaydı. Bu bilimsel ve lojistik gerçeklerin farkında olan İngiltere, Amerika ve Sovyetler Birliği savaş sırasında Almanya'nın çelik üretim yeteneğini tamamen ortadan kaldırılarak savaşın bir an önce lehlerine sonuçlanması için bir taraftan Almanya'nın uluslar arası piyasadan **manganez ve kromit** alımını engellemeye dönük diğer taraftan da hammadde kaynaklarını ele geçirmeye yönelmiş önemli askeri, diplomatik ve ticari çabalar sarf etmekteydi. Bu çabaların merkezinde Türkiye yer alıyordu. Çünkü demir çelik ve özellikle savaş sanayisinin ihtiyaç duyduğu kromitin Avrupa'ya yakın tek tedarik kaynağı Türkiye idi.

GÜCE GİDEN YOLDA PASLAŞMALAR

(Ticari Çabalar)

2. Dünya savaşı boyunca ülkemizin en önemli ihracat ürünleri arasında kromit yer almaktaydı. 1939 yılında ülkemiz Dünya kromit üretiminin %16,4'ünü yaklaşık olarak 190.000 tonunu tek başına sağlamıştı. Savaş, silah üretimini (tank, zırhlı gemiler, top, tüfek...) arttırıyor buda demir çelik üretimini tahrik ediyordu. Savaş boyunca da üretim ve ihracat sürekli yüksek düzeyde kaldı. Savaş yıllarında Türkiye'nin kromit üretimi ton olarak aşağıda verilmiştir.

YILLAR	TON
1939	183.300
1940	169.800
1941	135.700
1942	116.300
1943	154.500
1944	182.100
1945	148.100

Mevcut durum ve 2. Dünya savaşı taraflarından miğfer devletlerinin demir çelik ve silah üretiminde kullandıkları kromit kaynaklarından yoksun oluşu, savaş boyunca tarafsız kalmaya çalışan Türkiye üzerinde müttefik devletlerin benzeri görülmemiş baskılarına maruz bırakmıştı.

1939 yılında Türkiye ile Almanya ve ayrıca İngiltere ve Fransa arasındaki ticaret görüşmelerinde Kromit en çok tartışılan konu olarak yerini aldı. Nitekim o yıllarda olduğu gibi bugün de kromiti sanayisinde kullanamayan ülkemiz yer altı kaynaklarını işlemeden yabancı sanayi ve metalürji tesislerinin üretim hatlarına bağlamış bu ise ülkemizin sanayileşmemesinin en temel problemlerinden biri ola gelmiştir.

31 Ağustos 1939'da Türkiye ile Almanya arasındaki ödeme anlaşması sona erdi. Bu yıllarda politikacılar ülke ekonomisini bir taraftan Almanya'ya çok bağımlı duruma getirmiş olmaktan korktuklarından, diğer taraftan da İngiltere ve Fransa ile ticari ilişkiler kurdukları için sona eren ödeme anlaşmasını uzatmayı kabul etmemişti. 19 Ekim 1939 tarihli İngiltere, Fransa ve Türkiye ittifakına eklenen mali anlaşma İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında sıkı ticari ilişkiler kurulmasını öngörüyordu. Anlaşmaya dayalı olarak başlayan görüşmelerde İngilizler Türkiye'nin Almanya'ya Kromit satmamasını istiyorlardı Buna mukabil Türkiye ise; İngiltere'nin iki yıl içinde 200.000 ton kromit ve incir,tütün,üzüm ve fındık gibi tarım ürünlerini de almasını istiyordu. Hatta görüşmeler sırasında Türkiye İngiltere'nin Almanya'ya kromit satılmaması isteği karşısında, İngiltere'nin Türkiye'nin tarım ürünleri alması şartını koşmuştu. Her ne kadar İngiltere kromiti satın alma konusunda istekliyse de Almanya'ya kromit ihraç edilmemesinin Türk tarım ürünlerinin İngiltere tarafından alınması şartına bağlanması İngiltere'de kızgınlık uyandıran bir husus oldu. Görüşmelerin kesilmek üzere olduğu bir noktada, Türkiye İngiltere'ye Türk kromitini 20 yıl süreyle alması teklifinde bulundu. Ancak bu öneride İngiltere tarafından reddedildi. İngiltere'nin karşı önerisi gelecek iki yıl içinde her yıl 50.000 ton kromit almak ve 1943'ten sonra da kromit ithalatında Türkiye'nin İngiltere'ye öncelik tanınması şeklindeydi.

18 Haziran 1941 tarihinde Türk Alman Dostluk İttifakı imzalandı. Bu dostluk anlaşmasının ardından yapılan ticari görüşmelerin esasını da Türk kromiti teşkil etmekteydi. Nitekim 18 Haziran 1941 tarihinden hemen sonra Almanya tarafından Türkiye'ye gönderilen Karl Clodius'un yürüttüğü görüşmelerin birinci gündem maddesini Almanya'nın Türkiye'den ithal edeceği kromit oluşturuyordu. Nihayet Ekim 1941'de görüşmecisi Clodius adıyla anılan anlaşma imzalandı. Bu anlaşma uyarınca

Türkiye İngilizlere tanınan önceliğin sona ermesinden üç ay sonra 15 Mart 1943 ile 31 Haziran 1943 tarihleri arasında Almanya'ya 45.000 ton kromit göndermeyi kabul etmekteydi.

Demir ve çeliğini, kromitini, manganez'ini işleyerek ileri metalürjik ürünlere dönüştüremeyen ve bunlardan özellikle savaş yıllarında ihtiyaç duyulan silahı yapamayan Türkiye'ye Yine aynı anlaşmaya göre Almanya tarafından 18 milyon lira değerinde askeri malzeme gönderilirse; Türkiye, 1943 yılında Almanya'ya açıktan 45.000 ton, 1944 yılında da 90.000 ton kromit ihraç edecekti.

Anlaşma Almanların acil kromit ihtiyacı karşısında tatminkar bulunmadığı gibi hoşlarına gitmemişti. Anlaşmadan hoşnut olamayan bir diğer tarafta İngiltere ve A.B.D. oldu İngiltere Türkiye'nin 20 yıl süreli kromit ihracat teklifini kabul etmemekten pişmanlık duymaktaydı.

Anlaşmayı engelleyemeyen İngiltere ve Amerika Miğfer ülkelerinin demir çelik ve silah sanayine stratejik değeri olan kromit'in ulaşmasını engellemek için sadece 1940 yılında Türkiye'den 151.066 ton kromit ithal etmişlerdi. (yapılan anlaşmaya göre sadece 50.000 ton kromit alacaklardı)

Ancak Türkiye Clodius anlaşmasına bağlı kalmış miğfer ülkelerine 1943 yılında 46.783 metreküp kromit, 9.508 metreküp pik demiri, 7.384 metreküp bakır, 966 metreküp demir cevheri ihraç etmişti.

REFAH GEMİSİ NEDEN VURULDU **(Askeri Çabalar)** **Alman Dosluk Anlaşması** **ve Alman silah sanayine** **ihraç edilen kromit'in bedeli"**

“Türk-

“1941 yılı başlarında Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi, Sir Hugh Montgemery Knutcbull Huggensen Türk ilgililerine “Almanlarla saldırmazlık paktı imzalamazsanız, denizaltılarınızı vereceğiz” dediği gibi, dört uçak filosunun hediye edileceğini de bildirmişti. Ancak durum İngilizlerin istediği gibi gelişmedi ve Türk Alman Dostluk Antlaşması 18 Haziran 1941 tarihinde Ankara'da imzalandı. Almanlar Rusya'ya yapılacak Barbarossa Harekatından önce güney yanını güven altına almak istiyorlardı. Barbarossa harekatının başladığı gün olan 22 Haziran 1941 günü Türkiye Cumhuriyeti de tarafsızlığını ilan etti. İngilizlerle uzun yazışmalardan sonra, tam bu sıralarda, bir Türk askeri kafilesinin Mısır'dan İngiltere'ye hareket edecek olan İngiliz konvoyuna yetişmek üzere yola çıkarılması kararlaştırılmıştı. İngilizler kafilenin ısrarla 25 Haziran'da Mısır'da Port Said'de hazır olmasını şart koştular...

Milli Savunma Bakanlığı (Bakan; Saffet Arıkan), askeri kafilenin Mısır'a götürülmesi için Ulaştırma Bakanlığından (Bakan; Cevdet Kerim İncedayı) bir gemi kiralanarak hazırlanmasını istemişti. Refah gemisi ya da o günkü diliyle “**Refah Vapuru**” dikkat çekmeyeceği düşüncesiyle bu görev için seçilmişti. **Refah gemisi Musevi bir yurttaşımıza ait daha çok adına şarkılar yapılan dünya savaş sanayiinin stratejik maddesi olan Türkiye'nin kromunu taşımakta kullanılan 5.000 tonluk bir yük gemisiydi. 1941 yılında İngilizlere Mısır yoluyla krom taşıyan bir şilepti. Türk kromu, 1942 yılına kadar İngiltere tarafından kapatılmıştı. Refah gemisine krom da yüklenmişti ancak sonra boşaltılmıştı. İngiltere'ye gönderilecek personelin,**

gemideki krom boşaltılarak gönderildiği basında yer almıştı. Bu konunun da tam açıklığa kavuşması gerekmektedir. Gemi Mısır'a krom götürmeye hazırlanırken, almış olduğu bu yeni görev üzerine yüklemiş olduğu kromu boşaltılmış mıdır,yoksa bu görevle birlikte krom yüklenmiş yolcu ya da Milli Savunma Bakanlığı ilgililerinin uyarısıyla mı boşaltılmıştır?...

Geminin torpillenerek batırılması konusu üzerinde önemli durulması gereken bir başka nokta da, Refah gemisinin 23 Haziran 1941 günü hareketinden önce Ankara'daki İngiliz elçiliğinden gelen bir görevli tarafından gemi rotasının verilmesidir. Kaptan İzzet Dalgakıran planlanan rotayı değiştirerek, İngilizlerin vermiş olduğu rotayı planlamıştır.”

“Refah Gemisi 23 Haziran 1941 günü saat 18.00'de Mersin limanından İngilizlerin çizmiş olduğu rotayı izleyerek ayrıldı. Geminin hareketinden yaklaşık 5 saat sonra 42-45 mil kadar gittikten sonra, Kıbrıs'ın Karpas açıklarındayken saat 23 sularında büyük bir patlama oldu. Gemi kimliği belirlenemeyen bir denizaltı tarafından atılan torpille torpillenmişti.”

Ele aldığımız konu bağlamında Refah vapurunun torpillenerek batırılmasında Türkiye ve Almanya arasında imzalanan **18 Haziran 1941 tarihli Türk Alman Dostluk İttifakının** ve Türkiye'nin Almanya kromit ihraç etmesinin neden olduğunu ve bu suretle Türkiye'nin bir taraftan dostluk anlaşmasını askıya alması diğer taraftan da Almanlara kromit ihracının engellenmek istendiği söylenebilir. Vapurun takip ettiği rotayı İngilizlerin vermiş olması ve vapurun bu rota üzerinde torpillenmesi saldırıyı kimin yaptığı konusunda önemli bir ipucu vermektedir.

MANGANEZ VE KROMİT ÜZERİNE MEKTUPLAR HESAPTA YİNE TÜRKİYE VAR (Diplomatik Çabalar)

Müttefik devletler Almanlara kromit satışının önüne geçilmesi için Türkiye nezdinde yürüttüğü ticari görüşmeler, askeri çaba ve tehditlerden istenen sonucu elde edememişti.

Alman orduları karşısında çaresiz kalan müttefik devletleri(Amerika, İngiltere,Rusya) Alman ordularını besleyen silah sanayinin dayandığı demir çelik üretimini darboğaza sokacak ve Alman ordularının gücünü düşürecek manevralar yapmaktaydı. Ruslar tüm güçlerini Nikopol'a (Niğbolu) sevk ederek burayı ele geçirmişler ve Alman demir çelik sanayisini ihtiyaç duyduğu en önemli manganez kaynaklarından mahrum bırakmışlardı. Ancak manganezden mahrum kalan Almanya demir çelik sanayi Türk kromit kaynaklarına daha aç gözlü bir biçimde yöneldi.

Alman sanayisine kromit satışını engelleyemeyen Müttefiklerin Ticari ve askeri çabaları yerini diplomatik girişimlere terk etti. Bu girişimleri açık bir biçimde F.Roosevelt ve J.V.Stalin arasındaki aşağıda yer verdiğimiz yazışmalarda görmekteyiz.

18 Mart 1944 tarihinde ABD Başkanı F.Roosevelt , Sovyetler Birliği Başkanı J.V.Stalin'e Rusların Nikopol'u ele geçirmesini öven ancak Türkiye'nin Almanlara kromit satmasının önlenmesi için İsmet İnönü nezdinde yaptığı girişimi bildiren bir telgraf gönderiyordu. Telgraf'ın bir sureti Bay Churchill'e de çekilmişti.

18 Mart 1944'de alınmıştır.

F.ROOSEVELT'DEN J.V.STALİN'E

Türk kromunun Almanya için öneminden çok etkilenmem nedeniyle krom konusunda kişisel bir mektubu, bugün Başkan İnönü'ye uçakla yolladım. Mektubu, teslim etmesi için Ankara'da **Elçi Steinhardt'a** gönderdim. Benimle aynı fikirde olacağınızdan eminim, **ancak bu hareketin almakta olduğunuz veya düşündüğünüz tedbirlere ters düşmesi halinde bunları bilmeme izin verin ki, bu mektubun teslimini durdurabileyim.** Başkan İnönü'ye yazdığım mektubun metni şerhen şöyledir.

“ Hemen haftanın her günü sizinle konuşmayı istediğim bir çok mesele vardır, keşke birbirimizden binlerce mil uzakta olmasaydık. Bu anda, size krom konusu hakkında yazmak istiyorum .

Farkında olduğunuz gibi Ruslar Nikopol'un (Niğbolu) ele geçirilmesiyle Almanları önemli **manganez** kaynaklarından yoksun bırakmayı başardı. **Bir çok amaçla Türk krom cevheri manganezin yerini alabilir ve Almanların Nikopol'den gelen manganezden yoksun kalmaları sonucunda Alman savaş üretimi için Türkiye'den sağlanacak kromun önemi artar.**

Türkiye'den Almanya'ya nakli devam eden büyük krom cevheri ikmallerinin şimdi Birleşmiş Milletler için derin endişe yaratan bir mesele haline gelmiş olduğu açıktır.

Almanların Türk krom cevherinden daha fazla yararlanmasından nasıl alıkonulabileceğine en iyi siz karar verebilirsiniz. Yaratıcı dehanızı bildiğim için bunun üstesinden gelecek bir yöntem bulacağınızı ümit ederim. **Türkiye tarafından yapılacak, aslında dünyanın refahı için emsalsiz bir katkı niteliğindeki bu fırsatı tanyacağınıza kuvvetle inanıyorum.**

Söylemenin gereksizliğini bildiğim halde, Kahire'deki konuşmalarımızda ne kadar mutlu olduğumu ve şimdi birbirimizle iki eski dost gibi konuşabileceğimizi hissediyorum.

Bütün iyi dileklerimi gönderiyor ve yakın gelecekte yeniden buluşacağımıza inanıyorum.

Bay Churchill'e de benzer bir telgraf gönderiyorum.

ROOSEVELT

Telgrafı alan J.V.Stalin gecikmeden F.Roosevelt'e cevabını içeren bir telgraf çekti. Stalin telgrafında şöyle demektedir.

STALIN'DEN ROOSEVELT'E KİŞİSEL VE GİZLİ

Türklerin kromu Almanya'ya teslimi hakkındaki Türkiye Başkanına gönderdiğiniz mektubun taslağını zikreden mesajınızı almış bulunmaktayım.

Türklere yapılmasını tavsiye ettiğiniz önerinin, olumlu sonuçlarından ümidimin az olduğunu söylemem gerekmesine rağmen, yapılmasının tam zamanıdır sanırım. 20 Mart 1944

STALİN

KROM STRATEJİK BİR MADDE “Chromium A Strategic Material” SADECE KROM MU STRATEJİK?

Artur Kemp,” Ekmek için maya neyse modern sanayi içinde krom odur. Pek az miktarda gerek duyulur, fakat, onsuz da olmaz; tıpkı mayasız ekme olamayacağı gibi” derken, diğer taraftan Birleşik Amerika Kara ve Deniz Orduları Cephane Dairesinin **antimuan, manganez, civa, nikel, çinko, tungsten** gibi altı madenle birlikte kromiti de stratejik değeri olan madenler sınıfına soktuğunu ifade etmektedir. (Chromium A Strategic Material Harvard Business Review, kış dönemi, 1942,199-212), (BrooksEmeny,The Strategy of Raw Material:A Study of Americain Peace And War, Newyork, Macmillan Co. 1944)

A.B.D. Kore-Vietnam savaşlarından sonra **asbest ve platin grubu** metalleri de stratejik madenler arasına almıştır.Yine 1975 yılında Virginia’da yapılan Stratejik ve Kritik Mineraller Konferansında Stratejik madenler kapsamı genişletilmiş, aşağıda sayılan 17 maden Stratejik maden kapsamına alınmıştır. Bu madenlerden Asbest kullanımı insan ve çevre sağlığı açısından sakıncalı olması nedeniyle daha sonra kullanımı kontrol altına alınmıştır. Bugün sanayide Asbest kullanımı yerini tamamen bor tuzlarına terk etmiştir. Diğer bir ifade ile bor tuzları asbesti ikame etmiştir. (Bu gün kimi bilgisiz ve sorumsuz köşe yazarları bundan habersiz olup; asbestin yerini başka madenlerin ikame ettiği, yakında bor tuzları içinde böyle bir şeyin olabileceğinden bahsetmekte yada ellerine tutuşturulan hazır makaleleri gazete köşelerinde yayınlatabilmektedir.)

1975 Virginia Konferansında belirlenen Stratejik Madenler			
Optik mika	Niobidyum	Cesiyum	Manganez
Tantalyum	Kobalt	Boksit	Platin Grubu Met
Asbest	Kromit	Kalay	Florin
Nikel	Civa	Tungsten	Antimuan
Selenyum			

Kaynak:State of Alaska, Department of Naturel Resources, Mines&Geology Bulletin, Vol.XXIX, Marc 1980, No.1

Bugün ABD tarafından 40’ı aşkın madenin stratejik olarak değerlendirildiği bilinmektedir.

GERÇEKLEŞEN KEHANETİN MATEMATİK İFADESİ “FUCKS FORMÜLÜ”

Nihayet savaş bitmişti. Savaşın mağlubunun Almanya olması Aachen Teknik Üniversitesi profesörlerinden Wilhem Fucks’un kehanetini doğruluyordu. Fucks savaşın hemen ardından kehanetini dayandırdığı düşüncesini geliştirip matematiksel bir formül haline getirdi.

a= Sosyal Sabite(0-1 arası bir değere sahip. Din, davranış,ulus kültürü gibi etmenlere göre farklılık göstermektedir.)
n= Nüfus, **E=** Elektrik enerjisi üretimi (kwh/yıl)
Ç= Çelik üretimi (ton/yıl)

$$\text{Güç} = a \cdot \sqrt[3]{n(E+C)}:2$$

“Bu formüle göre her ulus için sıfır ile bir arasında farklı bir değer olan “sosyal sabite” ulus nüfusunun küp kökü ve ulusun toplam elektrik enerjisi üretimi (kwh/yıl) ile çarpılmakta aynı işlem birde toplam çelik üretimi (ton/yıl) ile çarpılmakta ve bulunan iki sonucun aritmetik ortalaması alınmakta çıkan ortalama değer, birimsiz bir büyüklük. Bu işlem her ulus için yapıldığında uluslar, güç potansiyellerine göre beklenen şekilde sıralanmakta. Fucks bu hesaplamayı 1963/1964 yılları için yapmış ve A.B.D. için çıkan sonucu 1000 birim’e tahvil ederek şöyle bir sonuca ulaşmış.”

SONUÇLAR 1963/64	
A.B.D	1000
S.S.C.B	673
Japonya	155
B. Almanya	149
İngiltere	120
Türkiye	2

Sonuçların yer aldığı tabloda; 1963 ve 1964 yılları için Türkiye için elde edilen sonucun ve Türkiye dışındaki ülkelerle kıyaslaması yapıldığında; Türkiye’den A.B.D. 500 kat, Sovyetler Birliğini yaklaşık 337 kat, Japonya yaklaşık 78 kat, Almanya yaklaşık 75 kat ve İngiltere’nin 60 kat güçlü olduğu görülmektedir.

MARŞAL YARDIMI ÖNCESİ THORNBURG RAPORU ULUSAL GÜCE ATILAN İLK ÇENGEL

1946 yılında 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye’ye yapılacak ekonomik yardım öncesi, A.B.D kongresine bir rapor sunmak üzere 20.yüzyıl vakfı tarafından görevlendirilen ve hiç bir resmi sıfatı olmayan Thornburg adlı iktisatçı ülkemize gelir ve büyük ilgi ile karşılanır. Vatan gazetesi Thornburg için “**Büyük Türk Dostu**” şeklinde manşet atar. Türkiye bu şahsa tüm kuruluşlarının bilgilerini açmıştır. Nihayetinde Thornburg; “**Türkiye’nin bu günkü ekonomik durumunun tenkidi**” adlı bir rapor hazırlar.

Thornburg’un 1946 tarihli raporunda özetle;

- Türkiye’nin ağır sanayi kurması gerekli değildir,
- Karabük Demir Çelik Fabrikası’nın tasfiye edilmelidir,**
- Uçak, makine, motor projeleri iptal edilmeli ve bu tür yatırımlara yönelinmemelidir,
- Sanayi bırakılmalı, tarımla kalkınmaya yönelinmelidir,
- Demiryolları yerine karayolları yapılmalıdır.
- Sair girift makineler imali için Ankara’da bir fabrika tesis etmek tasavvuru yanlıştır,
- Bu gibi tasavvurları hazırlayan veya mütalaa eden kimselere Amerikalılar iyi mesai arkadaşı nazarıyla bakamazlar,
- Bu ve benzeri ihtiyaç ve tüketimler için gerekli sermaye A.B.D. tarafından verilecektir, demektedir.

Fucks formülü çerçevesinde Türkiye'nin Ulusal gücünü arttıran ilk entegre demir çelik tesisi olan Karabük Demir Çelik Fabrikaları (Kardemir) başta A.B.D. nin hoşuna giden bir yatırım değildir. Rapor esas itibariyle Türkiye'nin yer altı kaynaklarının endüstriyel kullanımını ve yer altı kaynaklarının endüstriyel dönüşümünün engellenmesi düşüncesi üzerine inşa edilmiştir. Yer altı kaynakların endüstriyel dönüşümünü başaramayan ülkeler yer altı kaynaklarını ham olarak ihraç ederek onları yabancı endüstrilerin malı haline getirirler. Thornburg'un esas itibariyle 1946 yılında Türkiye'den isteği de yer altı kaynaklarının ABD istek ve arzularına teslim edilmesidir.

ULUSLARIN GÜCÜ KONUSUNDA DİĞER YAKLAŞIMLAR RAY CLINE'İN SAYISAL ÇÖZÜMÜ

Ulusal gücü tanımlama konusunda farklı bir matematiksel formülde Ray Cline tarafından geliştirilmiştir. Cline'nin Formülüne göre ulusal güç; nüfus ve toprak, ekonomik yeterlilik ve askeri yeterliliklerin toplamının, stratejik amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirme isteğinin toplamı ile çarpımıdır.

$$G = (N + E + A) \times (S + İ)$$

G= Güç, **N**= Nüfus ve Toprak,
E= Ekonomik yeterlilik, **A**= Askeri Yeterlilik
S= Stratejik Amaçlar, **İ**= Amaçları Gerçekleştirme İsteği

Cline tarafından geliştirilen çözümlemede de ön plana çıkan hususlardan biri ekonomik yeterliliktir. Formülde (E) harfiyle ifade edilen bu parametre çözümlemenin birincil önemli unsurudur. Ekonomik yeterlilik hem topraktan hem de toprak altında bulunan kaynaklardan faydalanma derecesini ifade etmektedir. Hiç kuşkusuz burada topraktan faydalanma açısından iklim yine yer altı kaynaklarından faydalanma konusunda şanslı bir dağılımın önemi büyüktür. Yer altı kaynakları açısından ekonomik yeterlilik kavramı rezerv büyüklüğü ve bu rezervlerin endüstriyel dönüşümünün sağlanabilmesi, dolayısıyla teknoloji ve teknoloji üreterek bunu üretime aktarabilme, ortaya çıkan ürüne Pazar yaratma yeteneği ile yakından ilgilidir.

Cline'in çözümlemesinde çarpan ve sonucu belirleyen unsurlar olarak ortaya çıkan Stratejik amaç ve bu amacı gerçekleştirme isteğidir. Ve bu iki unsur yok ise ulusal güçten bahsetmenin de hiçbir anlamı olmayacaktır.

BARNET'İN ULUSAL GÜÇ TANIMLAMASI

Barnet'e göre "Bir ulus devletin gücü asla tek başına silahlı kuvvetlerinden değil, aynı zamanda ekonomik ve teknolojik kaynaklarından, dış politikasını yürütürken gösterdiği ustalıktan, uzak görüş ve kararlılıktan, toplumsal ve politik örgütlenmesinin iyiliğinden de gelir." (C Barnet, The Collapse of British Power, London, Oxford University Press, 1972, S.XI, Aktaran; Doç Dr Deniz Ülke Arıboğan, "Globalleşme Senaryosunun Aktörleri Sf, 94)

FARNSWORTH'ÜN GÜÇLÜ DEVLET YAKLAŞIMI

Farnsworth; “Güçlü bir devlet düşünüldüğü zaman akla çoğunlukla askeri güç gelir, oysa bir devletin gücü soyut ve somut bir çok unsurun bir araya gelmesiyle oluşur. Somut unsurlar; nüfus, coğrafya, **doğal kaynaklar**, ekonomik güç ve askeri güç iken, soyut unsurlar; ulusal moral, ulusal liderlik ve siyasal sistemdir.” demektedir.(David Farnsworth, International Relations, Chicago, Nelson Hall Inc, 1988, Sf 41-57, Aktaran Doç Dr Deniz Ülke Arıboğan, “Globalleşme Senaryosunun Aktörleri Sf, 95)

ULUSAL GÜÇ YAKLAŞIMLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME VE JOSEPH STİGLİTZ

Ulusal gücün belirlenmesinde; Wilhem Fucks, Ray Cline, Barnet ve Farnsworth tarafından geliştirilen yaklaşımlarda, doğal kaynaklar ve bunların endüstriyel dönüşümü bir ulusun gücünün somut ve vazgeçilmez bir unsuru olarak yer almaktadır. Yine yer altı kaynaklarını stratejik yapan ve her geçen gün önemini arttırarak vazgeçilemez kılan çok önemli bir unsurda; yer altı kaynaklarının kullanıma bağlı gelişen fiziki olarak bir daha yerine konulmamak üzere tükenbilir özelliğidir. Bu bağlamda tüm yer altı kaynakları geçen her günün sonunda yokluk sınırına bir adım daha yaklaşmaktadır. Nitekim gelişmiş ülkeler yer altı kaynaklarının mevcut rezervlerini sıkı sıkıya takip etmekte onları rezerv durumlarına ve kullanım imkanlarına göre kritik yada stratejik olarak sınıflandırmaya tabi tutmakta gerekirse mevcut rezervlerinin kullanımına sınırlamalar ve yasaklamalar getirebilmektedir. Ulusal gücü bu kadar yakından ilgilendiren doğal kaynaklar bu açıdan bakıldığında ulusal güvenliği de yakından ilgilendirmektedir. Nitekim içinde bulunduğumuz süreçte yer altı kaynakları ve bunların kontrolü zaman zaman savaşlara da neden olabilmektedir. Gelecek zaman dilimlerinde de giderek artan bir oranda doğal kaynaklar ve bunların kontrolünü ele geçirmek üzere askeri müdahaleler, ülkeler arası çatışmalar söz konusu olacaktır.

Ulusal gücün somut bir unsuru yada çarpanı olan doğal kaynaklar bu bakış açısından da aynı zamanda kamusal mülkiyetin zorunlu olduğu alanlardır. Bu nedenledir ki bu kaynakların kullanımında enternasyonal, küresel yaklaşımların bir dayatması olarak gelişen “**insanlığın ortak malı sayılmalıdır**” yada “**insanlığın faydasına kullanacağız**” şeklindeki **ulus bilincinden yoksun politik açılımlar** ulusal gelecek ve bilimsel gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Doğal kaynakların kullanımında ve onların endüstriyel dönüşümünde uyulması zorunlu temel öncelik ulusal faydadır. Bir ülke doğal kaynaklarının endüstriyel dönüşümünü sağlayamıyorsa; ülke yönetimine düşen görev bu kaynakların kullanıldığı sanayi tesislerinin yapımı üzerine yoğunlaşmaktır. Siyasal yönetimler tüm yer altı kaynaklarını **ulusal gücü azaltacak** yada **gelecekte yok edecek** bir biçimde bir savurganlıkta bulunma hakkına sahip değildir.

1993 yılından sonra ABD başkanı Bill Clinton’a bağlı Ekonomik Danışmanlar Konseyinde başkan olarak görev alan, 1997 yılını takiben Dünya Bankası’nda Başekonomist ve Başkan Yardımcısı olarak çalışan aynı zamanda bir akademisyen olan Joseph E. Stiglitz ‘Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı’ adlı kitabında; “Kaynaklar açısından zengin bir çok ülkede insanlar, enerjiyi servet yaratmak için kullanacaklarına doğal kaynaklardan kendilerine gelir (ekonomistlerin deyişiyle “**RANT**”) sağlamak için uğraşıyordu” demektedir.

Stiglitz'in ifadesi sanki Türkiye'yi tanımlar gibidir. Gerçektende ülkemizde doğal kaynakları toprak altından çıkararak bunlardan elde ettikleri gelirleri doğal kaynakların endüstriyel dönüşümünü sağlayan tesislere değil, kişisel yaşamlarını refah seviyesini yükselterek devam ettirme uğruna harcıyorlar. Doğal kaynaklar tıpkı Stiglitz'in ifadesinde yer alan rant sağlamanın bir aracı niteliğine dönüşmüş durumda. Ülkemiz madenciliği uygulama ve sonuçlar dikkate alındığında, ulusal güç potansiyelimizin; kendisine madenci diyen ancak kamusal mülkiyeti özel rant kaynağına çeviren, madenciliği definecilikle eş anlamlı kılan organizasyonların talanıyla yok edildiği gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır. Örneğin; Dünyanın en kaliteli kromit yataklarına sahip olan ülkemizde, faaliyette bulunan onlarca madenci faaliyette buldukları onlarca yılın ardından kromit madenlerimizi ferrokroma, muhtelif ferro alaşımlara, paslanmaz çeliğe dönüştürmediği gibi bunu sağlayacak bir organizasyon içinde dahi olmamışlardır. Yürüttükleri faaliyetin ekonomik büyümemiz üzerinde olumlu bir tek etkisinden söz etme imkanı yoktur. Ancak bu faaliyetlerin ülkemiz doğal kaynaklarının gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümesi üzerindeki pozitif etkileri noktasında söylenecek çok şey vardır.

Örneğin; ülkemizde tam bir asırdır faaliyet gösteren belki adında "Türk" ibaresi olduğu için dikkat çekmeyen Merkezi New-York'da bulunan yıllık cirosu 900 milyon dolara ulaşan çokuluslu bir metalürji grubunun hammadde temin şirketi, Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki kromit kaynaklarını tüketmiş, halende bir çok bölgede kromit üretim (tüketim) faaliyetleri yürütmektedir. Ait olduğu grubun Almanya'daki ferrokrom fabrikalarına kromit sağlayan şirketin ülkemizde tam bir asırdır yürüttüğü faaliyetlerin ülkemizin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisi nedir diye baktığımızda karşımıza koskocaman bir (0) sıfır rakamının çıktığını görmekteyiz. Bakış açımızı biraz daha derinleştirdiğimizde ise ekonomik büyüme üzerindeki etkinin negatif olduğu hatta bu şirketin ülkemizde faaliyet göstermesinin ekonomik gelişmemizi engellediği gerçeği ile karşı karşıya kalırız. Ülkemizde faaliyet gösteren bu çokuluslu şirket, ülkemiz kromit kaynaklarına dayalı olarak kurduğu ferrokrom tesislerini ülkemiz yerine Almanya'ya konuşturmayı tercih etmiştir. Üstelik bu fabrikaya dünyanın en kaliteli doğrudan doğruya metalürjik işlemlerde kullanılabilen Türk kromitlerini neredeyse bedava (sadece kromiti toprak altından çıkarma maliyetiyle) **hiçbir denetim olmaksızın transfer fiyatlaması yaparak kendi kendine ihraç etmiştir. Ülkemiz anılan şirket ve bağlı olduğu çokuluslu ana şirketin merkezinde ulusal kaynaklarımız üzerinden yarattığı değerleri yaratma ihtimalinden de uzaklaştırılmıştır.** Sonuçta Türk kromitleri yabancı çokuluslu sermaye tarafından Alman ekonomik büyümesine katkıda bulunurken, anılan çokuluslu şirketin ülkemizde yürüttüğü faaliyetleri ulusal gücümüzü ve potansiyelimizi yok eden bir viral enfeksiyona dönüşmüştür. Bu örnekleri her yer altı kaynağımız için (manyezit, bakır, çinko, bor, altın, ...) çoğaltmak mümkündür.

Tüm bunlara karşın ülkemizde belirli çevreler doğal kaynaklar konusunda yabancı sermaye beklentisi yaymakta biraz daha öte giderek bunu çığırkanlık seviyesine ulaştırmaktadırlar. Oysa Stiglitz deneyimlerini ve Dünya Bankası uygulama sonuçlarını aktardığı kitabında; "doğrudan yabancı yatırım hakkında bir çok mantıklı şikayetin varlığından söz etmektedir. Stiglitz'e göre; bu tür yatırımlar çoğu zaman devletten alınan özel ayrıcalıklardan(imtiyaz) türemektedir. Standart ekonomi bu tür ayrıcalıklardan çıkan dürtü bozulmaları üzerine yoğunlaşıyor olsa da aslında işin çok daha sinsi bir yönü bulunmaktadır. Bu ayrıcalıklar çoğunlukla yozlaşmanın devlet görevlilerine verilen rüşvetlerin sonucudur. **DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM ANCAK DEMOKRATİK İŞLEYİŞİN ZARAR GÖRMESİ PAHASINA GELİR.** Bu özellikle yabancıların haklarını

düşük fiyatlardan almak için gerçek bir dürtüye sahip olduğu madencilik, petrol ve diğer doğal kaynaklardaki yatırımlar için geçerlidir. Ayrıca bu tür yatırımların başka olumsuz ve ters etkileri de vardır. Madencilik haklarının getireceği gelir paha biçilmez olmasına karşın **Bu yatırımlar genellikle büyümeyi arttırmaz.** Madencilik faaliyeti bir dual ekonomi içinde para dolu ceplerin olduğu bir ekonomi yaratılmasına yol açabilir. Ama dual ekonomi gelişmiş ekonomi demek değildir. Gerçekte gelişme toplum için bir dönüşümdür. “ demektir

Yeni dünya düzeninin en önemli sac ayağı olan küreselleşme ve küreselleşmenin yönetildiği en önemli merkezlerde görev almış olan Stiglitz'in deneyimlerine ve özel bilgilerine dayalı açıklamaları; ülkemiz açısından özellikle siyasetçilerin, okuması zorunlu ve üzerinde düşünmeleri ve ders almaları gerekli olgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda özellikle son iki yıldır ülkemiz gündeminde yer alan Maden Yasasında yapılacak değişikliklerle gerek yerli ve gerekse yabancı sermayeye sınırsız vergi muafiyeti getiren hatta maden işletmesinde çalışan işçilerin sosyal güvenliğe ilişkin işveren mükellefiyetlerini dahi Devlete yükleyen, İngiltere'deki, Almanya'daki Fransa'daki kimya ve metalürji tesislerine gönderilen madenin nakliye bedelini Türk Ulusunun üstüne yıkan ve bir çok gizli ve açık imtiyazı içeren tasarı ülkemizde Stiglitz'in açıklamalarının tipik ve tarihi tekerrür ettiren acı bir yansıması. Oysa Stiglitz bu tür yasaların dürtü bozulmaları üzerine inşa edildiğini bu tür ayrıcalıkların yozlaşmadan ve devlet görevlilerine verilen rüşvetlerin bir sonucu olduğunu, madencilik yatırımlarının büyümeyi arttırmadığını söylüyor. Ve bu tür imtiyazların demokratik işleyişin zarar görmesine sebep olduğunu yalın bir biçimde saptıyor.

Bizse oturduğumuz yerden en yetkili ağızlardan dökülen Maden Yasası Tasarısı'nın aynı zamanda bir sanayileşme yasası olduğu masalını dinliyoruz. Hani ufak bir çocukken bizlere anlatılan “Kırmızı Başlıklı Kız” masalındaki Kurt ve Kırmızı Başlıklı Kız arasındaki ilişkiden uyarlanmış bir türden. Oysa fonda bir ihanet türküsü terennüm ediyor

Yine de akıllara takılıyor . **İyi de hangi sanayi ?**

Kapatılmış Sivas Demir Çelik Fabrikası mı ? Bir Türk Lirası bedelle satılan ve kapatılmak için gün sayan Karabük Demir Çelik Fabrikası mı? Dicle'nin altında yatan milyonlarca ton bakır'ı görmezden gelerek '**bakır tükendi**' diyip kapattığımız Ergani Bakır İşletmeleri mi? Özelleştirip kapatılmasına seyirci kaldığımız Kayseri Çinko Kurşun Metal Sanayi A.Ş. mi ? Kapatmayı Erdemir'e devrettiğimiz İskenderun Demir Çelik Fabrikaları mı ? Özelleştirmeye devredip fırınların şartellerini indirdiğimiz Eti Krom A.Ş. mi? Milyonlarca dolar harcayıp kurduğumuz hemen ardından daha ucuz ithal ediyoruz diye kapattığımız Mazıdağı Fosfatları mı ? Kapısına kilit vurduğumuz Sivrice Gübre Fabrikası mı ? Yine Milyonlarca dolar döküp kurulan ancak bir kilogram üretim yaptırtılmayan Elazığ Sodyum Bikromat Fabrikası mı ? 170 milyon dolara kurduğumuz tıkr tıkr çalışır ve kasasında 10 milyon Doların üstünde nakdi bulunan ancak 30 milyon Dolara satılacak (muhtemelen taksitle) Eti Gümüş A.Ş. mi ?... Listeyi uzatmak mümkün daha henüz sökülüp hurda olarak satılanlara yada sattırılanlara, yılda beş milyar Dolar kazandıracak kaynakların ani komplolarla ulusumuzun elinden uçurulmasına, havaya uçurulanlarına değinmedik.

Yine bir soru

Ülkemizin 100.000 kilometre kareyi aşan toprağı üstüne, aldıkları maden ruhsatına dayanarak çöreklenmiş 15-20 çokuluslu şirket neyi bekliyor ?

Son kalan birkaç metalürji ve kimya tesisinin kapanmasını mı? Yoksa maden yasasının değişmesini mi ? yada her iki seçeneğin birlikte tahakkukunu mu ?

O halde bir düzeltme şart; **Maden Yasası Tasarısı aynı zamanda bir sömürgeleştirme ve sanayileşmeden uzaklaşma yasa tasarısıdır. Maden Yasası Tasarısı Ulusal Gücün yok edilmesini amaçlayan Türk Ulusu ve onun geleceğine dönük bir komplodur. Nitekim 57. hükümet tarafından T.BM.M gündemine alınan ve yine anılan Hükümetin son ekonomiden sorumlu Bakanı (Sn Masum TÜRKER) tarafından ifade edilen “ hükümetlerinin uluslar arası komployla ilişkili iç dinamiklerin komplosuyla karşı karşıya kaldığını, sınırsız vergi muafiyeti getiren maden yasası ve petrol yasasının meclisten geçirilmeye çalışılmasının bu komplonun bir parçası olduğu... bu yasaların meclisten geçmesinin söz konusu olamayacağı...” şeklindeki açıklamalar da yapılan düzeltmenin ne kadar yerinde olduğunun açık bir kanıtıdır.**

ULUSAL GÜÇ YAKLAŞIMINA VE YAPILAN DEĞERLENDİRMEYE İLİŞKİN YADSINAMAZ KANITLAR ve SONUÇ

Yeni dünya düzeninin (!) üç saç ayağı olan küreselleşme, Özelleştirme ve yerelleştirme; 1980 yılını takiben liberal uygulamaları benimsemiş ve gelişmiş dünyanın dışında kalan ülkeler tarafından titizlikle takip edilen uygulamalar oldu. Hipnoza uğramış ülke yöneticileri ülkelerinde bir taraftan dünyanın değiştiğini uluslarına anlatırken diğer taraftan Devletin kötü olduğunu, Devletin işletmecilik yapmasının kaynakların israf edilmesi anlamına geldiğini söylüyorlardı. Buna bağlı olarak Devlete ait işletmeler; Yeni Dünya Düzenini empoze eden kurumlarla yakın ilişkili ve geçmişleri piyasa işleyişini bozduklarından dolayı onlarca soruşturmalara dolu kartelci emperyal şirketlerce hazırlanmış özelleştirme planları çerçevesinde haraç mezat satılmaya başlandılar.

Küreselleşme; işgücünü bulunduğu bölgede nezaret altında tutacak, ancak çokuluslu sermayenin önündeki engelleri bir bir kaldıracak yasal düzenlemelerle ülke gündemlerinin ön sıralarındaydı.

Özelleştirme; devletin sahip olduğu mülk ve çoğu tekel olan teşebbüslerin yine kartelci emperyal şirketlerce hazırlanmış satış planlarıncı çokuluslu şirketlerin eline geçmesi ve mülkiyet transferinde önemli bir kaldıraç olmuştu. Ulusal Pazarlar ve doğal ulusal tekeller tasfiye ediliyor, bu piyasalardaki ekonomik güç ve potansiyeller çok uluslu şirketlerin büyüme ve hakimiyet sürecine önemli katkılarda bulunuyordu.

Şirketi ve çokuluslu sermayeyi ön plana çıkaran Yeni Dünya Düzeninin merkez ülkeleri şirketlerinin ihtiyaç duyduğu yer altı kaynakları açısından dünyanın en kısır ülkeleriydi. Sorumsuzca harcadıkları yer altı kaynakları açısından tamamen dışa bağımlı hale gelmişlerdi. Mevcut durum onların gücünü ve bu gücün kullanımını tehdit etmekteydi. Nitekim bugün Avrupa Birliği'nin üzerine inşa edildiği kurum olan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu 1960'lardan başlamak üzere 1990'a kadar fiziki olarak tükendiği için kapanan maden ocaklarında çalışan yaklaşık 180.000 işçinin başka alanlarda istihdamı ve on

binlerce madencinin erken emekliliği için milyarlarca ECU harcamıştı. A.B.D.'nin durumu da Avrupa'da yer alan ülkelerin durumundan farklı değildi.

Amerika 2001 yılı itibariyle; Arsenik, asbest, boksit, colombiyum (niobidyum) Fluorspar, Grafit, manganez, kuvars kristali, stronsiyum,talyum, toryum, vanadyum, yitrium gibi madenler de %100, Bizmut, kalay, indiyum, barit, antimuan, potas, elmas, tantalyum, kromit, kobalt, titanyum, renyum,platin grubu, çinko, nikel, gümüş,berilyum pomza, bakır gibi madenlerde %50-99, kurşun, mika, perlit, tuz, demir cevheri açısından %30 dışa bağımlı hale gelmişti. Üstelik bu dışa bağımlılık her yıl artan bir trentte gelişmekteydi.

Aşağıda A.B.D.'nin 1975 yılından 2000 yılına geçen süreçte seçilmiş bazı metalik madenlere ait ihtiyacın ithalat yoluyla karşılanan yüzdesi ve artış trendi görülmektedir.

SEÇİLMİŞ METALİK MADENLERDE ABD İTHALAT YÜZDESİ						
MADEN	1975	1980	1985	1990	1995	2000
Alüminyum	-	-	16	-	23	33
Antimuan	49	48	-	51	75	94
Arsenik	-	-	90	100	100	100
Barit	32	44	74	71	65	71
Boksit/Alümina	91	94	96	98	99	100
Berilyum	-	-	20	-	-	35
Bizmut	-	-	-	-	-	95
Kadmium	41	55	57	46	-	6
Çimento	4	6	16	10	12	20
Cesiyum	100	-	100	100	100	100
Kromit	91	91	75	79	80	78
Kobalt	98	93	94	84	82	74
Kolombium	100	100	100	100	100	100
Bakır	-	14	28	3	7	37
Galyum	-	56	-	-	-	-
Altın	52	18	46	-	-	-
İyodin	-	-	-	41	90	69
Demir Cevheri	30	25	21	21	14	19
Kurşun	11	-	13	3	17	24
Manganez	98	98	100	100	100	100
Civa	69	49	51	-	-	-
Nikel	72	73	72	72	59	58
Paladyum	--	--	--	--	--	83
Fosfat	-	-	-	-	-	1

Platin Grubu	83	88	92	88	--	--
Platin	--	--	--	--	--	89
Potas	51	65	76	68	75	70
Rare Earths	-	-	-	21	6	72
Rubidyum	-	-	100	100	100	100
Tuz	4	7	14	9	14	15
Skandiyum	100	-	-	-	-	100
Selenyum	66	59	-	46	38	-
Silikon	6	8	25	28	35	48
Gümüş	30	7	60	-	13	52
Sodyum Sülfat	14	8	11	11	17	-
Sülfür	-	14	3	15	21	22
Tantalyum	81	90	89	86	80	80
Talyum	69	-	100	100	100	100
Toryum	-	-	-	-	100	100
Kalay	84	79	72	71	84	86
Titanyum	-	-	-	-	36	62
Tungsten	55	53	68	73	84	68
Vanadyum	38	17	-	-	-	100
Yitrium	-	-	100	-	100	100
Çinko (rafine)	61	60	70	51	71	71
Çinko-tüm formlar	--	--	--	37	35	60

kAYNAK: "International Update: The Globalization of Mining," by David B.

Doan and

W. David Menzie, *Mining Engineering magazine*, published by the Society for Mining,

Metallurgy & Exploration, July 2001. ; (-)=VERİ YOK

Sanayileşmiş ülkeler A.B.D, Avrupa, Japonya yer altı kaynaklarının yetersizliği ve önemli bir kısmında da dışa bağımlı olmasına karşın dünya maden üretiminin de %60 lara varan kısmını tüketmektedir. Aşağıdaki tabloda gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelerin dünya nüfusuna oranı, yıllık kişi başına alüminyum, bakır, kurşun ve çelik tüketimleri görülmektedir.

ÜLKELER	NÜF. DÜNYA NÜF. ORANI	ALÜMİNYUM		BAKIR		KURŞUN		ÇELİK 1999	
		Kg/kişi	%	Kg/kişi	%	Kg/kişi	%	Kg/kişi	%
ABD	4.6	22.3	24.4	10.9	19.7	6.1	26.6	458.2	16.2
KANADA	0.5	26.6	3.3	8.9	1.8	2.1	1.0	606.4	2.4
B.AVRUPA	6.9	14.2	23.3	10	27.2	4	26.2	381.1	20.2
JAPONYA	2.1	17.7	8.9	10.8	8.9	2.7	5.5	562.8	9.1
AVUSTRALYA	0.3	18.3	1.4	8.9	1.1	2.4	0.7	340.7	0.8
ORTALAMA /TOP.	14.6	17.8	61.5	10.3	58.8	4.4	60.1	438.4	48.8
GELİŞEN ÜLKELER									
GÜNEY KORE	0.8	17.6	3.3	18.4	5.7	6.6	4.9	756.8	4.6
TAIWAN	0.4	22.8	2.0	28.6	4.2	6.7	2.4	1.112.30	3.2
DİĞ.ÜN. D. ASYA	7.8	1.1	2.0	0.9	2.8	0.6	4.2	68.4	4.1
TÜRKİYE	1.1	3.3	0.8	3.7	1.6	0.9	0.9	188.8	1.6
FORMER SOVİET UNION	4.8	3.1	3.5	0.8	1.5	0.5	2.2	90	3.3
D.AVRUPA	1.8	6.5	2.8	3	2.1	1.8	3.0	193.5	2.7
LATİN AMERİCA	8.6	1.8	3.7	2	6.6	0.8	6.5	81.8	5.3
ORTALAMA /TOP.	25.2	3.1	18.3	2.5	24.6	1	24.2	128.4	24.7
ÇİN VE HİNDİSTAN	38.8	1.9	16.6	1	14.1	0.3	11.5	74.4	21.5
AFRİKA, ORTA DOĞU VE DİĞER ASYA	22.4	0.7	3.6	0.3	2.7	0.2	4.2	9.3	5

Kaynak: United Nations, WBMS, IISI, CRU International.

Tablodan açıkça anlaşılacağı üzere;

Dünya nüfusunun %14,6 sını oluşturan gelişmiş ülkeler Dünya alüminyum, bakır, kurşun ve çelik üretiminin %48,8 ila %61,5'ini tüketmektedir. (ABD, Japonya ve birçok B. Avrupa ülkesi Alüminyum hammaddesi açısından %100 dışa bağımlıdır. Japonya tabloda sayılan metallerin hammaddeleri açısından %100 dışa bağımlıdır.)

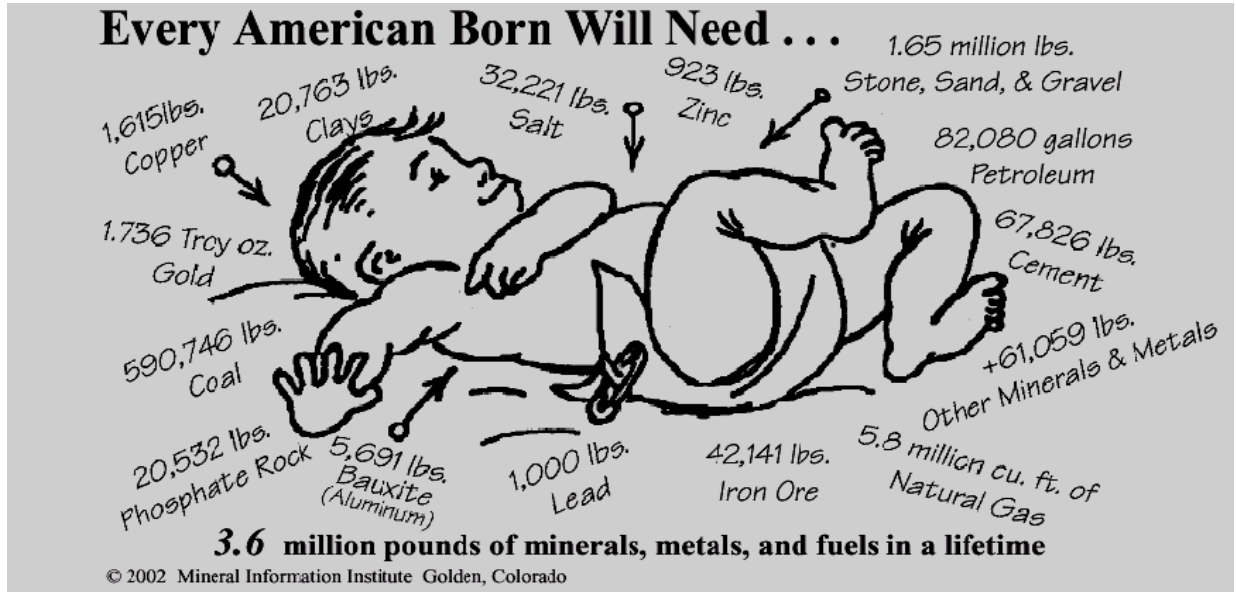
Dünya nüfusunun %25,2 sini oluşturan gelişen ülkeler Dünya Alüminyum üretiminin %18,3'ünü, bakır üretiminin %24,6'sını, Kurşun'un 24,2'sini, çeliğin %24,7'sini tüketmektedir.

Dünya nüfusunun %38.8'ini oluşturan Çin ve Hindistan Dünya alüminyum üretiminin %16,6'sını, bakır üretiminin %14,1'inİ, kurşun üretiminin %11,5'ini, çelik üretiminin %21,5'ini tüketmektedir

Dünya nüfusunun %22,4'ünü oluşturan Afrika, Ortadoğu ve Diğer Asya Dünya alüminyum üretiminin %3,6'sını, bakır üretiminin %2,7'sini kurşun üretiminin %4,2'sini, çelik üretiminin %5'ini tüketmektedir.

Tabloda yer almamakla birlikte gelişmiş ülkeler petrol açısından da önemli ölçüde dışa bağımlıdır.

Tablo da yer alan A.B.D. tüketimini, ABD/Colorado'da bulunan Mineral İnformation İnstitute yayınlarında yer alan bilgilerle biraz daha detaylandırarak olursak, bir Amerikalının doğumundan ölümüne geçen süre içerisinde yani yaşamı boyunca, toplam 3,6 milyon pounds maden, metal ve yakıt tükettiği çarpıcı gerçeği ile karşılaşılmaktadır. Bunun anlamı ortalama 80 yıl yaşayan bir Amerikalı'nın yaşamı boyunca 1.633 ton yer altı kaynağı tükettiğidir. (1 pound= 0,45359 kg)

Bu gün A.B.D nüfusunu 300.000.000 olarak kabul ettiğimizde önümüzdeki 80 yıl boyunca sadece A.B.D.'de asgari 489.900.000.000 ton yer altı kaynağının tüketime konu olacaktır. (300.000.000 kişi X 1.633 ton = 489.900.000.000 ton)

Söz konusu tüketim hesabını Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri olan Almanya, Fransa, İngiltere gelişmekte olan ülkeler içinde yer alan Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeleri de kapsayacak bir biçimde düzenlediğimizde karşımıza önümüzdeki 80 yıl içerisinde sadece sanayileşmiş ülkeler tarafından bir trilyon tonun üzerinde yer altı kaynağı tüketileceği gerçeği daha çarpıcı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Burada sorulması gerekli en kritik soru; yer kürenin önümüzdeki 80 yıl içerisinde gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerin ihtiyaç duyacağı yer altı kaynakları rezervine sahip olup olmadığıdır. Buna verilecek cevap HAYIR olacaktır. Bu peşinen hayır cevabının nedenleri üzerine yapılacak incelemeler özellikle ülkemizde küreselleşme ve

özelleştirme yaklaşımları altında bir bir kapatılan, üretimi durdurulan maden işleme tesislerinin (metalürji,kimya) karşı karşıya kaldığı hazin sonu ve ülkemizin 100.000 kilometre karesi üzerinde aldıkları maden ruhsatlarını, **AĞIRLIKLIL OLARAK ALTIN ARAMASINA ODAKLANMIŞ 12 YABANCI ŞİRKETE VERİLEN 974 ADET RUHSATA KARŞIN TÜRKLERİN KENDİ VATANINDA 10 ADET RUHSAT SAHİBİ OLMALARINI**, sınırsız vergi muafiyeti getiren maden yasa tasarısını daha da anlamlı kılmaktadır. Henüz bu hesaba metalik olamayan endüstriyel mineraller dahil edilmemiştir.

Bu bilgilerin ışığı altında 1980 yılından bu yana Yeni dünya Düzeninin küreselleşme, özelleştirme ve yerelleştirme baskıları altında 100'ü aşkın ülkede madencilik alanında sınırsız vergi muafiyetleri içeren, madenleri ham olarak ihracını teşvik eden, ihracatta fiyat düşürücü rekabet geliştiren, yer altı kaynakları üzerinde mülkiyet yada mülkiyete yakın ruhsat garantileri içeren hükümlerle dolu yasal düzenlemeler de bir anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda Joseph Stiglitz'in; "madencilik yatırımları çoğu zaman devletten alınan özel ayrıcalıklardan(imtiyaz) türer. Standart ekonomi bu tür ayrıcalıklardan çıkan dürtü bozulmaları üzerine yoğunlaşmakla birlikte aslında işin çok daha sinsi bir yönü bulunmaktadır. Bu ayrıcalıklar çoğunlukla yozlaşmanın devlet görevlilerine verilen rüşvetlerin sonucudur. **DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM ANCAK DEMOKRATİK İŞLEYİŞİN ZARAR GÖRMESİ PAHASINA GELİR. Bu özellikle yabancıların haklarını düşük fiyatlardan almak için gerçek bir dürtüye sahip olduğu madencilik, petrol ve diğer doğal kaynaklardaki yatırımlar için geçerlidir. Bu yatırımlar genellikle büyümeyi arttırmaz**" şeklindeki açıklamalarını hatırlamakta fayda var.

Aşağıdaki tabloda ihracat gelirlerini ağırlıklı olarak ham petrol ve işlenmemiş maden ihracatına dayandıran ülkeler görülmektedir. Bu ülkelerin önemli bir bölümünün maden yasaları 1980 yılından sonra yukarıda ifade ettiğimiz muafiyet ve serbestiyet taşıyan hükümleri içerir bir biçimde değiştirilmiştir. Bu ülkelerin sayısını arttırmak mümkündür .

ÜLKE	HAM CEVHER	PETROL	TOPLAM
1- Nijerya	0	99	99
2- Cezayir	0	96	96
3- Libya	0	95	95
4- Yemen	0	93	93
5- Suudi Arabistan	1	85	86
6- Venezuela	4	81	85
7- Kuveyt	0	79	79
8- Umman	1	77	78
9- Gine	71	0	71
10- Azerbeycan	1	69	70
11- Suriye	1	68	69
12- Nijer	67	0	67
13- Zambiya	66	0	66
14- Kazakistan	22	42	64
15- Mongolya	60	0	60
16- Norveç	7	50	57

17- Trinidad Tobako	0	54	54
18- Rus Federasyonu	11	41	52
19- Peru	40	5	45
20- Chile	43	0	43
21- Colombia	1	40	41
22- Mısır	4	37	41
23- Kongo(Zaire)	40	0	40
24- Mauritania	40	0	40
25- Avusturalya	17	19	36
26- Papua Yeni Gine	35	0	35
27- Tacikistan	35	0	35
28- Ekvator	0	33	33
29- Güney Afrika	21	10	31
30- Bolivya	23	6	29
31- Endonezya	5	23	28
32- Ürdün	27	0	27
33- Senegal	10	17	27
34- Togo	27	0	27

Kaynak:Dünya Bankası ve UNCTAD verileri (2001)

İhracatını ağırlıklı olarak petrol ve ham maden ürünlerine dayandıran ülkelerin ortak özelliği geri kalmış olmalarıdır. Mevcut durum karşısında yani gelişmiş ülkelerin yer altı kaynaklarına olan şiddetli ihtiyaç karşısında yer altı kaynaklarını bu ülkelerin ihtiyacını tatmin etmeye yönelmiş ülkelerin gelişmesi arzu edilen bir durumda değildir. Bu ülkelerin gelişmesi sanayileşmiş gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarının karşılanmaması tatmin edilmemesi anlamına gelecektir.

İşlemeden yer altı kaynaklarını satan ülkelerin dünyanın geri kalmış yada en fakir ülkeleri içinde yer almaları da kuşkusuz bir tesadüf değildir. Örneğin yukarıdaki tabloda yer alan **YEMEN, NİJER, ZAMBİYA** ülkeleri kişi başına düşen milli gelir bakımından dünyanın en yoksul 10 ülkesi içerisinde yer almaktadır. Yine tabloda yer almayan ihracat gelirlerinin %60,8'ini elmas oluşturan dünyanın en büyük elmas ihracatçı ülkesi **SIERRA LEONE** (United Nations Year book of International Trade Statistics 1980. New York 1981) satınalma gücü paritesi açısından 414 dolarlık GSMH ile dünyanın en yoksul ülkesidir.

KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİLLİ GELİR DÜZEYLERİ BAKIMINDAN DÜNYANIN EN YOKSUL 10 ÜLKESİ

KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSMH (SGP) 1999	
Nijer	727
Mali	693
Yemen	688
Zambiya	686
Angola	632
Etyopya	599
Malavi	581
Burindi	553
Tanzanya	478
Sierra Leone	414

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, 2000/2001, s.275

Gelişmiş ülkelerin hayat tarzı ve bu hayat tarzının devamını sağlayan sanayi yeterli hammadde kaynaklarına sahip değil. Bu durum aynı zamanda bu ülkelerin güvenliği ve gücünü de tehdit etmektedir. Gelişmiş ülkeler güvenliklerini sağlamak ve güçlerini korumak için, “zengin yer altı kaynaklarına sahip bölgelere” hammadde akışını lehlerine konuşlandırmak üzere ekonomik, idari, siyasi ve askeri müdahalelerde bulunuyor. Bu müdahaleler de KURAL YOK! Askeri müdahaleler dışında kalan müdahalelerde Stiglitz’in anlatımları geçerli !

KAYNAKÇA

- Murat Sezer, Toplam Kalite Ulusal Güç İlişkisi, Kamu Yönetiminde Kalite, 2 Ulusal Kongresinde sunulan Bildiri, 21-22 Ekim 1999
- Edward Weisband, İkinci Dünya Savaşında İnönü'nün Dış Politikası, (Çeviren M.Ali Kayabal), Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, Temmuz 2000.
- Doç. Dr. Deniz Ülke Arıboğan, Globalleşme Senaryosunun Aktörleri (Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi), Der Yayınları, 2001
- Joseph E Stiglitz, Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı,(Çeviren Arzu Taşcıoğlu, Deniz Vural, Plan B yayınları, 2002
- United Nations Year book of International Trade Statistics 1980. New York 1981
- State of Alaska, Department of Naturel Resources, Mines&Geology Bulletin, Vol.XXIX, Marc 1980, No.1
- Ersal Yavi, Batırılan Bir Ülke Nasıl Kurtarılır, Yazıcı Yayınevi, Aralık 2001
- T.C Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı (10/211-245-198-204) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyon Raporu.
- Masum Türker, HABERTÜRK Tv ,Basın Kulübü 14.07.2002.
- Doç. Dr. Esat Arslan, Refah Faciasının 60 ncı Yıldönümünde Kara Harp Okulu 1941 Yılı Mezunu Onaltı Şehidimiz.